

Dr.Rıfat ARAZ, **Şiir İncelemesi**, Alp Yayınları, ANKARA 2005, s.161-189; Bizim Külliye Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran 2000, Yıl:2, Sayı:5, s.58-66

VAHABZADE'NİN, "BUGÜN YEDDİN OLDU" ŞİİRİNİN TAHLİLİ

Dr. Rıfat ARAZ

Bahtiyar Vahabzade, hayatın muhtelif meselelerine dayanan tespit ve müşahedelerini, kendisine has yoğun bir duygu ve düşünce yapısıyla şiirlerine dökmüş, günümüz Azerbaycan edebiyatının ve bütün Türk dünyasının büyük şairlerinden birisidir. O, serbest tarzda şiir yazmaya itibar etmediği gibi şiirde, vezinsizliğe ve kafiyesizliğe de ilgi göstermez. Şiirlerinde en çok hece vezni kullanan şairin, aruz vezniyle de şiir yazdığını görüyoruz. Şiirlerinde muhteva ve şekil özellikleri, klâsik şiir geleneğinin günümüzün sanat anlayışıyla yoğrularak ortaya konulmuş hususiyetlerini taşır.¹ Aile hayatının inanç, töre ve geleneklere kadar sinen yapısını insanın idrakine, şuur ve vicdanına sunarken son derece başarılı olan şair, bu duygu ve düşüncelerini ifade etme yolunda da aynı ölçüde samimî ve başarılıdır. Anne sevgisi üzerinde yoğunlaştığı şiirlerinde:

*"Anamsa benimçin yandı şi'rim.
"Balamın rahatlığı yohtur " deye o, meni
sene gısgandı, şi'rim"*²

mısralarında, "evladının huzuru yoktur" diye onu, yazdığı şiirlerinden dahi kıskanan bir annenin sevgi, şefkat ve merhametinin samimî ifadesini buluyoruz.

*"Savadsızdır(okumamıştır)
Adını da yazabilmir
Menim anam...
Say(sayı)öğredip,
Ay öğredip,
İl(yıl) öğredip;
En vacibi:
Dil öğredip
...
Kitap-kitap sözlerimin
Müellifi: Menim anam!..."*³

Okuması yazması olmadığı hâlde kendisine sayı saymasını, ayları, yılları ve en önemlisi de konuşup yazdığı dili öğreten annesini, kitap-kitap sözlerinin müellifi olarak değerlendirir:

*"Anam namaz üste al açıp göğe
Allah'a yalvarır. "Ya Rabbim!" deye
-"Sensen halg eyliyen bu göğü, yeri,
Candan şirin olur bala, ay Allah,
Sen benim ömrümden kesip illeri,*

¹) Bahtiyar VAHABZADE, **Şiirler**, (Haz. A. Yavuz Akpınar) Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1979, s.8,9.

²) Bahtiyar VAHABZADE , "age", s., S.25

³) VAHABZADE, "age", s., S.87

Balamın ömrüne cala(ekle, kat) ay Allah!"⁴

Bu mısralarda, gökleri ve yeri var eden Allah'tan kendi ömrüne ait yılları alıp, evlâdının ömrüne eklemesini isteyen bir annenin, içli ve derin yakarışlarını duyuyoruz.

Vahabzade' nin anne şefkatini ortaya koyan "Körpe Nefesi" adlı şiirinden aldığımız dörtlükte:"

*"Külekler(rüzgârlar) esmesin, şimşek çahmasın,
Körpe, yuhusunda gül deren zaman.
Göğler gûrlamasın, seller ahmasın
Ana körpesine süd veren zaman."⁵*

Canlılık, hareketlilik ve çoğalma mevsimi olarak da bilinen ilkbaharda, bebek beşiğinde en tatlı uykusundayken yahut annesini emerken rüzgârların esmesini, şimşeklerin çakmasını, göklerin gürleyip, sellerin akmasını istemeyen şair, bir bakıma, bütün varlıkların yaratılış sebebi olarak gördüğü insanı, haklı olarak yüceltmekte; bu itibarla da anne ile evlât arasındaki bağı kuvvetine dikkat çekmektedir.

Anne ve evlât münasebetindeki sevginin sınırsızlığını, insanın insana olan muhabbetini;

*"Goymazdım(bırakmazdım) anamı ala dincini,
Doymazdım anamın gül nefesinden.*

...
*Dünyanın zövgünü, saadetini
Ananın o ılığ südünde duyduğ:"⁶*

mısralarında açıkça müşahede ediyoruz.

"Gara Saçlar, Ağ Saçlar "adlı şiirde:

"Saçlarıma den düşür, yaman düşür."⁷

Evlâdının ak düşmüş saçlarına bakarak, yüreğine kan damlayan annenin, yaşlanmaya başlayan bir evlât karşısında duyduğu teessürünü, bu derece içten ve samimî olarak ifade eden, kaç şairimiz ve kaç şiirimiz vardır?..

Vahabzade; Türk aile yapısındaki ahlâkî yükselişin temeli olarak gördüğü aile bireyleri arasındaki sevgi ve saygı disiplini, anne ile evlât muhabbetini, ayrılık hasretini, hatta hayat ve ölüm hakkındaki şahsi mülâhazalarını, annesinin ölümü üzerine yazdığı "*Bugün Yeddin Oldu*" adındaki şiirde bütün incelikleriyle ortaya koyar. Tahlili üzerinde çalıştığımız bu şiirde:"Dünya, insan, güneş, otağ, yol, beşik, buz, taş, gök, yer, çiyin/ omuz, yük, ceset, künc / köşe, ev, sine, dağ, göz, mezar, suret" gibi dış âlemle alâkalı objektif unsurların; "hayal, gönül, yuhu / uyku, ölüm, rüya, dert, gam," gibi iç âleme ait subjektif unsurlara nisbetle daha fazla yer verilmiş olması; bunun yanında; "üzdün / çektin, gettin, etdi, garaldı, oldun, düşünürüm, galdı, yetirdin, bildik, getirdin, saldım, çalmışsan, çalım, gaytarım, olsun,

⁴) VAHABZADE, "age",s., S.88

⁵) VAHABZADE , "age",s., S.89

⁶) VAHABZADE , "age", s., S.110-111

⁷) VAHABZADE, "age",s.,117.

deyirdin, deyim, dönem, dolanam, şöyle yatırım, anlamıram, dönüptür, dönderdin, gelsin, deyerdin, caladın / ekledin, incitmemiştir, açım / açayım, yanar, deyin, verim, bilmirem, dönmüsen / dönmüşsün, ağlar, çağır, soruşur, soruşağ, biler, tutaram, tapşırıldın / emanet edildin, çekdi, uçdu, ağladın, getdi, vurdun, dolandır, olur, keçir, uzağlaşırsan, yakınlaşıram" gibi bir annenin geçmişindeki hatıralarına ait işleri, hareketleri ve oluşları ortaya koyan fiillere çokça yer vermesi Vahabzade'nin statik bir ruh yapısından daha çok dinamik bir ruh haletine sahip olduğunun en açık göstergesidir. Şair, şiirde ortaya koyduğu bu dinamik mizaçla sanki annesini, hatıralarıyla hayatın içerisinde yaşatıyor gibidir.

Şiir, başından sonuna kadar "men", "sen" gibi I.ve II. tekil şahıs zamirleri, kısmen de "kim, kime, kimleri" gibi soru zamirleri ile içten içe örülmüş bulunuyor. Nitekim: "*Balanı tek goyup hara gettin sen?*" Gibi şiirin II. mısraından başlayan bu zamirler, çok az sayıdaki mısranın dışında; "*Men sene günbegün yakınlaşıram.*" gibi şiirin en son mısraına kadar, bütün bir şiir boyunca kullanılmıştır. "Ben" ve "Sen" hitaplarıyla kendisini ve annesini kasteden şair, bununla anne ile evlât arasındaki sevgi ve şefkat bağlarının kuvvetine işaret eder.

Şiirde kullanılan kelime tekrarları, redif ve kafiyelerle kuvvetli bir ahenk (armoni: asonans, aliterasyon; ritm: vezin, kafiye, redif) sağlanmış, keza kafiye ve redif olarak kullanılan kelimelerin dışındaki bir çok kelimedede bulunan ses tekrarları ile de mükemmel bir iç ahenk oluşturulmuştur. I. dördlükte "n" sesinin kelime başında, içerisinde ve sonunda 13, "e" ince, düz ve geniş ünlüsünün 12, "a" kalın, düz ve geniş ünlüsünün ise iki defa kullanılması; bu ve benzer ünlü ve ünsüzlerin bütün şiir boyunca varlığını devam ettirmeleri-aliterasyon sesleri olarak- şiirdeki iç ahengi meydana getirmişlerdir. Ayrıca bu ses tekrarlarına dayalı olarak, şiirin I. dördlüğünün, I. mısraındaki: "...ellerini üzdün dünyadan" kelimelerinde bulunan "in,ün,ün,an"; II. mısraındaki: "*Balanı...getdin sen?*" kelimelerindeki "an,in,en"; III. mısraındaki: "...anda insan," kelimelerindeki "an, an" ve IV. mısraındaki: "...dünyada ...imişsen." kelimelerinde kullanılan "ün,en" sesleriyle bu kurala bağlı bu ve benzer seslerin, yine şiir boyunca kullanıldığını görüyoruz. Bunun yanında; "sen, seni dünya, ana, laylay, şirin, yuhu, dert, hayat, ölüm, niye, bilmirem, yeddi, dağ, altmış, cürbecür, dönüp" gibi kelime tekrarları ile;

"Yuhun şirin olsun' deyirdin mene
'Yuhun şirin olsun'deyim mi sene?"

gibi ufak değişikliklerle oluşturulan mısra tekrarları; "*Bu nece dünyadır*"ifadesinin ise dört defa kullanılması, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, şiirde güzel bir ahengin ve tatlı bir dil musikisinin duyulmasına vesile olmuştur. Bu durum, şiirde anlama da tesir etmiş, şiirin özünü oluşturan; "sevgi," "yalnızlık", "hasret" ve "ölüm" duygu ve düşüncelerinin derinleşmesini sağlamıştır.

Şiirde özellikle tam kafiye ve redifler dikkat çeker. Şiirin II. dördlüğünde, "*hayal kimi*", "*hal kimi*" gibi mısra sonlarındaki "al" tam kafiyeleri ile "kimi" gibi redifler, aynı kurala bağlı olarak diğer dördlüklerin bir bölümünde de görülür. Mesela III. dördlükte: "*yetirdin ana*", "*getirdin ana*" kelimelerindeki "et" tam kafiyesi ile "*irdin ana*" redifleri gibi.

Şiir (6+5)'li durağın (II)'li hece veznine göre yazılmıştır. Şiirde "abab, cdcd, efef...vb. şeklinde çapraz kafiye düzeni kullanılmıştır. Ancak, şiirde az bir bölüm bu kafiye kuralına uygunluk göstermez. Bunun yanında, (6+5)'li durağın ilk, (6)'lı durağı ile mısralarla bu durağın devamı niteliğinde olan (5)'li durağın, bir sonraki mısradaki müstakil kullanıldığını, dolayısıyla da (6+5)'li mısraların bazen birbirlerinden ayrılarak müstakil iki mısra, hatta

" Sene
Yalnız sene,
Sene demekçün"

şeklinde görüldüğü gibi üç ayrı mısraya bölünmüş haline de rastlıyoruz. Yalnız, şiirin aşağıdaki mısraında bu kurallara uymayan hece fazlalığı vardır ki bunun şiirin orijinalinde olmadığı kanaatindeyim. III. Dörtlüğün

"Meni boya başa yetirdin,ay ana,"

mısrasındaki "ay/ey" ünleminin şiire sonradan girdiğini söyleyebiliriz. Zira, bu ünlemin kaldırılması ile elde edilen: "Meni boya başa yetirdin ana," mısraı, şiirin (6+5=II)'li vezin kuralına uyum sağladığı gibi, I. mısraında elde edilen "yetirdin ana" ifadesi, dörtlüğün III. mısrasındaki "getirdin ana" kelimelerinde görülen tam kafiye ve redif kuralına da uygunluk göstermektedir.

Bahtiyar Vahabzade'nin hayatında, annesinin yeri doldurulamayacak kadar büyüktür. Bunu şiirin ilk dörtlüğünden itibaren hissediyoruz.

"Ne tez ellerini üzdün (çektin) dünyadan,
Balanı tek goyup hara gettin sen?
Nece yoh olurmuş bir anda insan,
Ele bil dünyada heç yoh imişsen." ⁸

Annesinin dünyadan vakitsizce ayrılışını kabullenemeyen, buna bir türlü inanmak istemeyen şair, onun ölümüyle alâkalı duygu ve düşüncelerini aksettirirken, kendisini bir boşluğun, dayanılması zor olan bir yalnızlığın içerisinde bulur. Hayalinde canlandırdığı annesiyle şiir boyunca durup dinlenmeden konuşur. Ona, "dünyadan çabuk gittiğini, kendisini çok seven evladını yalnız bıraktığını, insanın bir anda nasıl yok olabileceğini" ifade ederek okuyucuyu fikrî yoğunluğa, tefekkür derinliğine çekip annesine:"Balanı tek goyup hara gettin sen?" sorusunu yöneltir. Esasen gidilen yerin bir daha asla dönülemeyecek yer olduğunun inanç ve idrâkinde olan şair, bu müthiş sorunun altında yatan hakikatin "ölüm" olduğunu bildiği halde, "ana sevgisi"nden kaynaklanan bir ruh derinliği ve duygu inceliğiyle ona bu gerçeği yakıştıramaz.

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem (a.s.)'den bu yana ölüm hakikati insan oğlunu daima meşgûl etmiş, onu düşündürmüş, zihninin sınırlarını sürekli zorlamıştır. Görünen, bilinen ve yaşanan bu varlık âleminin ötesinde, başka ve farklı bir âlemin mevcudiyetini hisseden, buna inanma gereğini duyan insan, âciz kaldığı bu hakikat karşısında daima hazırlıklı olmak durumundadır. Zira insan hiç beklenmeyen bir anda bu dünyadan göçüp gitmektedir. Bu kaçınılmaz hakikatin gerçekleşmesinden sonra, o şerefli, o eksiksiz ve mükemmel varlık, sanki bu dünyaya hiç gelmemiş, şairin ifadesiyle bu dünyada yaşamamış gibidir.

"Güneş gurup etdi...otağ garaldı,
Bir anda yoh oldun sen hayal kimi.
İndi düşünirem: senden ne galdı,
Könlümde hatiren gara hal (ben)kimi."

⁸) Bahtiyar VAHABZADE, "age",s., S.104

Şairin yaşadığı hüznün ve özleyiş depremi içerisinde, "otağ / oda / ev" başlı başına bir dünyadır. O, bu dünyada gözlerini hayata açmıştır. Ana sesini bu dünyada duymuş, ana dilini bu dünyada öğrenmiştir. Annenin sevgisini, onun şefkatini ve merhametini bu dünyada tatmış, ananın evlâdına olan fedakârlığını bu dünyada yaşamıştır.

Ana ise dünyaya sevginin, şefkatin, merhametin, fedakârlığın sıcaklığını veren huzurun ve mutluluğun ışığını getiren güneştir. Güneşin batması karşısında, dünyanın kararması hadisesi, tabiatın tabii seyrinin bir sonucudur. Şair, bu tabiat hadisesini annesinin ölümüyle irtibatlandırmıştır. Bu yaklaşım edebiyatımızın güçlü şairi Mehmet Akifte de görülür. Akif, "Çanakkale Şehitlerine" adlı manzumesinde:

*"Vurulup tertemiz alnundan uzanmış yatıyor;
Bir Hilâl uğruna Yâ Râb, ne güneşler batıyor!"⁹*

derken, İslâm'ın sembolü olarak gördüğü "hilâl" in uğruna, her birisi birer güneş kıymetinde olan Mehmetçiklerin şehadetlerine işaret ediyor. Güneşin batması ile birlikte gökyüzünde hilâlin görünmesi gibi normal bir tabiat hadisesinin seyri, bu mısralarda farklı anlamlar yüklenerek ifade edilmiştir.

Güneşin batması, hayalin bir an için görünüp kaybolması nasıl anlık olaylar ise ölüm de yine bu şekilde anlık bir hadisedir. Keza, güneşin batması, odanın kararması, sevilen insanın hayal gibi bir anda yok olması, şairde, "ayrılığı", "hasreti" özellikle de "ölüm" duygusunu ortaya çıkaran teessür çağrışımlarıdır. Bu çağrışımlarda çizilen tabiat dekoru, romantik edebiyatımızın hususiyetlerindedir.

*"Meni boya başa yetirdin, ana,
Bize borçlu bildik her zaman seni,"*

Hayatta insanoğlunun doğumu, bakımı ve yetiştirilmesi kadar zor olan başka ne vardır?.. Diyebiliriz ki hiçbir şey... Çocuğun bakımı ve onun yetiştirilip hayata kazandırılması sanıldığı kadar kolay bir mesele değildir. Allah'ın yarattığı varlıklar içerisinde en şerefli ve eksiksiz olan insanın, şairin ifadesiyle "*Boya başa yetirilmesi*" uzun bir zaman dilimini, hatta bir ömrü alabileceği gibi; engin bir fedakârlığı, sınırsız bir hoşgörüyü, samimî bir sevgi, şefkat ve merhameti de gerektirmektedir. Bütün bu hasletler, dünyanın en değerli insanı olan anaya, hayatın akışı içerisinde her zaman ve her yerde bulunan analara bahşedilmiştir. "*Cennet anaların ayakları altındadır.*"¹⁰ hadisinin anlamında yatan mükâfat, elbette boşuna müjdelenmemiştir.

Vahabzade, burada da yine annesinin hayaline seslenir. Kendisinin şahsiyet ve liyâkat kazanmasındaki en büyük amilin annesi olduğunu ifade ederken, ona: "Ey sevginin, merhametin, şefkatin, sabrın ve fedakârlığın timsali olan ana! Sen beni bu ulvi değerlerle yoğurup yetiştirirken, biz bütün bunların yerine getirilmesinde seni bir borçlu olarak bilip, gördük." diyerek annesinin yaptıklarına karşılık, kendisinin hiçbir şey yapmadığı veya yapamayacağını pişmanlığı, hatta suçluluğu içerisinde, sadece annesinin duyabileceği bir ses tonuyla:

"Sen meni dünyaya getirdin, ana,

⁹) Mehmet Âkif ERSOY, *Safahat*, (Haz. Ömer Rıza Doğrul) İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul, 1974, s.426

¹⁰) Ömer Nasuhi BİLMEN, *Büyük İslâm İlmihali*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, s.466

Mense yola saldım dünyadan seni."

ifadeleriyle gözyaşlarını içine akıtır, içten içe feryat eder. Annesinin yaptıklarına karşılık, onu dünyadan uğurladığını söyleyen şairin, ruhunda, "hasretin", "yalnızlığın" sessiz fırtınaları esmeye başlar. Yaşanacak yer olarak gördüğü ve gizli duygularla da beğendiği dünyaya, kendisini getiren annesini bu dünyadan uğurlamıştır. "*Dünyaya getirmek*" ve "*dünyadan yola salmak*" deyimlerine yüklenen anlamda, takdir olunana teslimiyet, sessiz bir boyun eğiş vardır.

"Sen mene beşikde laylay çalmışsan (ninni söylemişsin)

Bugün laylay çalım sene men de mi?

Senin şirin şirin laylaylarını

Men sene gaytarım (iade edeyim) cenazende mi?"

Şiirde annenin hayaline hitap devam ediyor. Burada evlâdın "doğumu" ile annenin "ölümü" arasında geçen sürede sahnelenen acı tatlı her türlü olay, çarpıcı tezatlar ve benzetmelerle ortaya konuluyor. Anne, bebeğini beşikte ninnilerle, ilahilerle ve dualarla uyutup, hayata hazırlamışken; evlât ise cenazesinde, onu tabut içerisinde ninnilerle, diğer bir ifadeyle ağıtlarla ve dualarla ebedî hayatına uğurlamıştır. "Beşik-laylay", "cenaze-laylay" kavramlarıyla zihinlerde oluşturan "uyku-ölüm", "beşik-tabut" benzetmeleri, insanı yoğun bir tefekkür iklimine çekiyor. Beşik ve tabuta yüklenen anlamlar son derece büyüktür. Bu eşyaların her ikisi de insanoğlunu bir âleme taşımaktadır. Birisi içinde yaşadığımız fanî âlem, diğeri ancak bu âlemde kazandıklarımızla kazanacağımız ebedî âlem ..."uyku" ve "ölüm" benzetmesinde şair; Zümer Sûresinin 42.ayetinde geçen: "*Allah, öleceklerin ölümü zamanında, ölmeyeceklerin de uykularında ruhlarını alır. Ölmelerine hükmettiği kimselerin (rûhunu) alıyor. Diğerlerini (uykudakileri) bir müddete (ecelleri gelinceye) kadar salı verir. Şüphesiz yok ki bunda düşünen kimseler için kesin ibretler vardır.*"¹¹ İlâhi hükmüne telmih yapmıştır ki bu edebî sanat bir sonraki bölümün mısralarında çok daha belirgindir.

Üzerinde çalıştığımız dörtlükte görülen: "Sen, sene, senin, sene", "mene, men, mene" zamirlerindeki tekrarlarla birlikte "laylay, şirin" kelimelerinin iki defa kullanılması, "çalışsan, çalım" gibi benzer kelime tekrarlarıyla yapılan kuvvetli ahenk; "e" ünlüsünün 15, "n" konsonantının 14, "m" konsonantı ile "l" konsonantının ise sekiz defa tekrarıyla oluşturulan aliterasyonlarla daha da kuvvetlendirilmiştir. Bu kelime ve ses tekrarlarıyla oluşturulan musikide sanki "beşik" anne tarafından; "tabut" ise omuzları üzerinde götürülen insanlar tarafından; ninniler, ağıtlar ve dualar eşliğinde sallanmaktadır. Bunların birisinde, dünyaya yeni gelen ve hayata özenle hazırlanan insan; diğesinde ise dünyadan özenle yolcu edilen, diğer bir ifadeyle, yeni ve ebedî bir hayata başlayan insan, uyumaktadır.

"Yuhun (uykun) şirin olsun' deyirdin mene,

'Yuhun şirin olsun 'deyim mi sene?

Gerek men başına dönem dolanam,

Meni hayat için

Yatıran anam.

Şöyle ölümçün

Nece yatırım

Seni men bugün?"

¹¹⁾ **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, (Haz. Dr. Ali Özek Başkanlığındaki İlmî Heyet) Medine Münevvere, 1407-1987, s. 462.

Bu bölümde de ısrarla yapılan kelime, hatta küçük farklılıklarla mısra tekrarları; bizde bir annenin çocuğunu büyütürken beşik başında söylediği ninnileri, duaları, özellikle de tatlı dilekleri ile ölen kişilerin arkasından yapılan hayır duaları çağrıştırmaktadır. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, şiirin dili özellikle "sen-ben" I. tekil şahıs zamirlerine bağlı olarak örülmüştür. Bununla, anne-evlat arasındaki sevgi ve şefkat bağlarının kuvvetine işaret edilirken, şiirin muhtevasını oluşturan ;"yalnızlık", "hasret", "ayrılık" ve "ölüm" temlerinin de ön plâna çıkması sağlanır.

Vahabzade, bu mısralarda ölümü bir uyku gibi tanımlıyor. Annesinin, kendisini çocukluğu döneminde uyuturken söylediği : "*uykun şirin olsun*" gibi güzel dileğini, şimdi annesi için kendisi söylemek istiyor, hatta bunun için "...*deyim mi sene?*" sorusunda yatan tereddütle, annesinden izin talebinde bulunuyor. Ona hayır dualarda bulunmakla birlikte, ölümü bir türlü kabullenemiyor.

Cumhuriyet dönemi şairlerimizden F. Nafiz Çamlıbel:

*"Yerin altında devam etmesidir bence ölüm
Yerin üstünde görüp geçirdiğimiz rü'yanın"* ¹²

diyerek, ölümü hayatta iken görüp geçirdiğimiz bir rüya olarak telâkki eder ve bu mülâhâzasıyla da Vahabzade' nin görüşüne yaklaşır.

XX. asır Türk şiirinde, gerek Millî Edebiyat Akımı'na ve gerekse İslâmî dünya görüşüne mensup şairlerin şiirlerinde ölüm; ebedî bir âleme geçiş, sonsuz bir âleme hicret, yeniden diriliştir. ¹³

Türk edebiyatında, "hayatın faniliği", "ayrılık" ve "ölüm" temleri, başta Yunus Emre olmak üzere, tasavvufî halk şiirinin şairleri tarafından başarıyla işlenmiştir. Keza, Divan edebiyatında da yine başarıyla işlenen bu temlerin, Avrupaî Türk edebiyatında Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamid; Cumhuriyet döneminde Cahit Sıtkı Tarancı gibi şairlerin eserlerinde yine başarıyla işlendiği bilinmektedir. Vahabzade'de uykunun bir benzeri gibi tanımlanan ölüm, Yûnus'ta:

*"Ten fanidir can ölmez, çün gitti geri gelmez.
Ölür ise ten ölür, canlar ölesi değil."* ¹⁴

*"Ol iki cihan güneşi zâhir dünyasın degşürdi
Câhil anı öldi sanur ol hod ölmez ölür değil"* ¹⁵

beyitlerinde de görüldüğü gibi geriye dönüşü olmayan, ancak korkulmaması da gereken ebedî bir âleme geçiştir. "Bu âlemde canlara artık ölüm yoktur." diyen Yûnus, Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV)'i misâl gösterip, kuvvetli bir imanla ölüm duygusunu aşmayı başarır.

Tahlili üzerinde çalıştığımız şiirde, "ölüm" ve "hayat" temleri iç içe halkalanmıştır. Bu duyuş ve telâkkiler, şiirin yapısına, özüne adeta sinmiş vaziyettedir. Buna rağmen, şiirde genel olarak varlık ötesi âlemlerle ilgili fazla bilgiye rastlanmaz. Bu konuda okuyucuyu fikrî bir

¹²⁾ A. SEZGİN -C. YALÇIN, **Türk Edebiyatında Ölüm Şiirleri Antolojisi**, İstanbul, 1993, s.29

¹³⁾ A. SEZGİN -C. YALÇIN, "age", s., 27

¹⁴⁾ A. KABAKLI, **Yunus Emre**, Toker Yay. İst. 1972, 198

¹⁵⁾ F. K. TİMURTAŞ, **Yunus Emre Divanı**, Tercüman 1001 Temel Eser 1 , s.99

yoğunluğun içine çeken Vahabzade, "hayat", özellikle de "ölüm" karşısında insanı tefekkür noktasına getirerek, onu derinden düşünmeye zorlar. Nitekim küçük ilavelerle üç ayrı yerde tekrar edilen:

"Bu nece dünyadır, anlamıram men,"

mısraındaki anlaşılmasız dünyanın anlaşılabilmesi ve onun asıl mahiyetinin çözülebilmesi için, aşağıdaki bölümde de görüleceği gibi bazı ipuçları vererek, bu konuda okuyucuyu düşünmeye ve ibret almaya zorlar. Ancak bu bölüme geçmeden önce:

"Gerek men başına dönem dolanam,"

mısraında yaşayan eski bir Türk inancından söz etmek istiyoruz. Eski Türklerde, hastaya musallat olan şerir ruhun, bir hayvana nakledilmesi şekliyle tavsif edilen "göçürme/ çevirme" merasimlerinde, akrabadan birisinin hastanın etrafında dönerek kendisini onun yolunda feda ettiğine, hastanın ise bu uygulamanın akabinde iyileşip eski sağlığına kavuştuğuna dair inançlara rastlıyoruz.¹⁶ Babürname adlı eserde, Babür Şah'ın, oğlu Hümayun'un hastalığının kendisine geçmesi inanç ve telakkisiyle, onun başında üç defa döndüğü, bu pratikten sonra Hümayun'un iyileştiği, buna mukabil Babür Şah'ın yatağa düştüğü hususu kayıtlıdır.¹⁷ Bu inanç ve pratik, kısmen İslâmîleşmiş şekliyle Dede Korkut Hikâyelerinde de yaşamaktadır. Nitekim dördüncü hikâyede Salur Kazan, oğlu Uruz'u esaretten kurtardıktan sonra, kırk cariye ile kırk köleyi oğlunun başında çevirerek azad etmiştir.¹⁸ Vahapzade, annesine: *"Gerek men başına dönem dolanam,"* derken bu inanç ve telâkkilerde yatan "fedakârlığı", ölümü yakıştıramadığı annesi için gösterebileceğine de işaret etmektedir.

*"Bu nece dünyadır, anlamıram men,
Cilvesi cürbecür (çeşit çeşit) rengi cürbecür
Dünen nefesiyle seni isiden
Bugün buza dönüp, daşa dönüptür."*

*Bu nece dünyadır
İnsan oğlunun
Hayali göğdedir. Özü yerdedir,
Sağ iken çiyinde (omuzunda) hayatın yükü,
Ölende cesedi çiyinlerdedir...
Bu nece dünyadır, bu nece dünya,
Ölümü hagigat, hayatı rö'ya."*

Muhtelif hallerin ve hareketlerin, garip tecellilerin, değişik renklerin ve olayların sergilenip sahnelendiği dünya, fani olsa da anlamsız değildir. Bu anlaşılması zor olan dünyada ölüm hakikat, hayat ise ancak bir rüyadan ibarettir. Zira daha dün, o sıcak nefesiyle seni ısıtan, diğer bir ifadeyle eve huzur ve güven veren insan, bugün ölüm denilen hakikatin elinde buz gibi olmuş, taşa dönmüştür. Kendisi / bedeni yerde olan insanın, hayali / ruhu göktedir. Anlaşılması çok zor olan bu hayat çarkının dönüşüyle ortaya çıkan meşakatlere tahammül

¹⁶⁾ Prof. Dr. Abdulkadir İNAN, **Makaleler ve İncelemeler**, TTK. Yayınları, TTK. Basımevi, Ankara, 1986, s. 478. ; Rifat ARAZ, **Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını No: 108, Ankara, 1995, s.161, 162

¹⁷⁾ Fernand Grenard, **Bâbur**, (Haz. Orhan Yüksel) İstanbul, 1971, s.190, 191.

¹⁸⁾ Prof. Dr. Muharrem ERGİN, **Dede Korkut Kitabı**, Ebru Yayınları 8, İstanbul, 1986, s. 68

eden, onun yükünü omuzlarında taşıyan insan, öldüğünde kendisi omuzlarda taşınan bir yük durumuna düşmüştür. Özellikle:

"Hayali göğdedir, özü yerdedir,"

mısraında şair, ruh ve beden gibi iki farklı terkipten oluşan insanın, ölümüyle, bu unsurların birbirlerinden ayrıldığına da işaret ederek, bu konudaki İslamî düşüncüyü de ortaya koyar.

Ölüm ve hayat mülâhazalarıyla serdedilen bu ruh halinde kişinin, "kader" karşısındaki çaresizliği ve teslimiyeti yatmaktadır. Bunun yanında "dünya-ahret", "hayat-ölüm", "dün-bugün", "ısıtmak-buza dönmek", "yer-gök" "sağ-ölü", "hakikat-rüya" gibi kelimelerle örülen tezatlar zincirinde bir teselli arayışı içerisinde olan şair, her türlü mihnetine rağmen hayatın, ölüme nispetle güzel olduğuna dair duygu ve düşüncelerini ortaya koyar. Zirâ şair, güzel; ancak meşakkatlerle dolu olan bu fanî âlemin; her ne kadar ebedi âlemde bahşedilen sonsuz ve sınırsız huzurun da kazanılacak yer olduğunu söylemiyorsa da ,ölüm gerçeğinin bu sevgi ve merhamet dolu insanı oraya götürdüğünün derin idrâki ve samimî inancı içerisinde. "hayalin gökte, özün yerde" ifadelerinde yatan gerçek anlamda bu samimî inanç yatmaktadır.

*"Derdimin gamımın sendin ortağı,
Niye üz dönderdin, bes niye menden?
'Derdin mene gelsin! deyirdin ahı,
Niye derd caladın (ekledin) derdime bes sen?
"Anam heçkes seni incitmemiştir,
Men seni,
men seni inciden gader.
İndi kime açım derdimi bir bir,
Kim benim derdime yanar sen gader?"*

Şair, derdini paylaştığı ve derdine yandığı tek insan olarak gördüğü annesine; *"Benden niçin yüzünü çevirdin?"*, *"Derdin bana gelsin."* der. *"Sen benim derdime neden yeni yeni dertler ekledin?"* sorusunu sorarak, sade bir dil ve kuvvetli bir ahenkle içine düştüğü "yalnızlığı" ortaya koyar. Bu mısralarda hissedilen özleme dayalı derin duygu titreşimlerini şairin, aile ocağında yaşadığı hayat tecrübesinden aldığı muhakkaktır.

Bu dörtlüklerde geçen; "derde, gama ortak olmak" "üz döndermek" "derdin gelmesini talep etmek", "derde dert eklemek", "dert açmak", "derde yanmak" gibi deyimlerden yararlanılarak oluşturulan dil musikisinde, özlem ve yalnızlık duygularının içli feryadı vardır. Okuyucu, bu yanık seste kendi dertlerinin, acı ve ıstıraplarının ifadesini bulur.

*"Evin her küncünde(köşesinde) görünür yerin.
Gözüm ahtarcıdır (arayıcıdır) ana, ay ana,
'Nenem hanı? deyir körpe Azer'in,
Men ne cevap verim ona, ay ana?
Bilmirem, bilmirem bu ölüm nedir.
Hayat var iken?
Nefesin, ay anam, hele evdedir,
Özün yer altında daşa dönmüsen.
Bugün yeddin oldu...
Anam yeddi gün,
Bizimle beraber ağlar otaglar.*

*Sene,
yalnız sene,
sene demekçün
Könlümde ne gader benim sözüm var."*

*"Kimleri çağırar bugün yeddine?
Halalar, bacılar soruşur menden.
Anamdan soruşağ, o biler deye,
Senin otağına üz tutturam men."*

"Hasret", "yalnızlık" ve "ölüm" duygularının tezahürü olan bu tasvir ve tavsiflerdeki incelik; doğum, yaşanan ömür ve ölüm gibi hayatın her üç merhalesinde yaşanan, uzun arayışların, tecrübe ve gözlemlerin tabîi bir sonucudur. Bu sade ve samimî ifadelerde, bir ömür boyu çekilen ve paylaşılan dertler, acılar, ıstıraplar olduğu gibi, yaşanan sevgiler, sevinçler ve tadılan mutluluklar da mevcuttur. Aile bireyleri arasında yaşanan bu acı ve tatlı olaylara, evin her bir köşesi de ortaktır. Maddî ve manevî yapısıyla mukaddes bildiğimiz aile ocağı, maddî malzemesiyle, eşyasıyla ve insanıyla birleşip bütünleşmiştir. Bu itibarla annenin ölümüne, aile efradıyla birlikte, şahıslandırılan odalar da ağlayıp yas tutmaktadır.

Anadolu'nun hemen her yöresinde uygulandığı gibi, Azerbaycan'da da bir kişinin ölümünün yedinci gününde, dost ve akrabaları davet edilir, ölen kişinin hayrına Kur'an okutulur, dualar edilir ve yemekler verilir.¹⁹

Şiirde, tasvir ve tavsifi yapılan dünya, şairin bizzat kendi dünyası olmakla birlikte, sanki bizim dünyamızı yansıtmaktadır. Aile bireyleri arasındaki sevgi ve dertlerin paylaşımı, acı ve ıstıraplar karşısında cevapsız kalan sorular, ölmüş ancak hatıralarıyla yaşayan bir insana ait intibalar, hayata bakış tarzı, çekilen acılara ve tutulan yasa odaların dahi iştirak etmeleri, ölümünün yedinci gününde düzenlenen yas töreni ve bu törende yakın akrabaya düşen görev ve sorumluluklar, anne ve baba gibi aile büyüklerinin yanında dede, nine ve torunlardan müteşekkil sıcak aile yuvasının mevcudiyeti, bizim kültürümüzü, inanç ve duygu dünyamızı yansıtmaktadır. Prof. Dr. Mehmet Kaplan: "*Hiç şüphesiz şiir, duygunun ta kendisi değildir. Şair için duygu da bir ham malzemedir. Fakat hakiki şiirde öyle bir öz vardır ki biz onunla karşılaşınca hayatın ta kendisi ile temasa gelmiş gibi oluruz. Şair adeta insanın asıl dili ile konuşmaya başlar.*"²⁰ diyor. Vahabzade'nin bu şiirinde bizi hayatla temasa geçirmekle, hakiki şiirdeki özü de yakaladığı kanaatindeyiz. Şairin:

*"Bilmirem, bilmirem bu ölüm nedir.
Hayat var iken?"*

mısralarında "ölüm nedir?" sorusunu sorma ve ona cevap arama yerine, "Hayat varken bu ölüme ne gerek vardır?" sorusunun, cevabının arayışı içerisindedir. Bu itibarla da; "ölüm nedir?", "Ölüm ötesi nedir?" gibi metafizik düşünceler üzerinde fikir yoğunluğuna fazlaca girmez. Onun muhasebesini ve muhakemesini yapmaz. Bununla birlikte mısraların anlam derinliğinde önceden takdir olmuş bir nizama,²¹ bu nizam içerisindeki ölüm hakikatine karşı

¹⁹⁾ Ehliman AHUNDOV, **Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri**, (çev. Semih Tezcan) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1978, s.450

²⁰⁾ Mehmet KAPLAN, **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1975, s.132

²¹⁾ Bkz. **En'am Sûresi:59**: "Gayb'ın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onun için gaybı ancak o bilir. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşemez. Yerin karanlıkları içindeki teke bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bu kitaptadır." (Levh-i Mahfuzda veya Allah'ın ilmindedir; **Kamer Sûresi:49**: "Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık" ; **Hadid Sûresi: 22**:" "Yeryüzünde vuku bulan ve sizin

belli belirsiz bir sitem, hatta serzeniş vardır. Bu serzeniş Vahabzade'de, ifade ettiğimiz gibi belli belirsiz bir yapı arz etmesine rağmen, edebiyatımızda tezat şairi olarak da bilinen Abdülhak Hamit' te son derece belirgindir. Prof. Dr. İsmail Parlatır, "Makber" şiirine dayanarak: "*Burada şairin, Allah'ı muhatap alması, sürekli soru-cevap yoluyla hayat - ölüm arasındaki tarifi imkânsız değişmeyi işlemesi, yeni şiir için bir hamledir. Hatta isyan ve yer yer de inkârcı üslup, eskinin mutlak düşüncesine tamamen yabancıdır.*"²² diyor.

İslâm dinine göre "*Her canlı ölümü tadacaktır.*"²³ Bundan hiçbir canlının kurtuluşu yoktur. Nitekim, Vacib Teâlâ:"*Sizin kendisinden kaçıp kurtulmak istediğiniz ölüm öyle bir şey ki size o elbette ulaşacaktır. Öldükten sonra siz gizli ve aşikâr her şeyi bilen Allah'ın huzuruna reddolunursunuz. Binaenaleyh sizin cümle a'malinizi Allah Teâlâ size haber verir, her birinin cezasını görürsünüz.*"²⁴ buyurmaktadır. Esasen insanoğlunun yaratılışının gayesi imtihandır. Allah bunun için "hayatı ve ölümü" yaratmıştır. Bu imtihanı kazanan insan, ebedi huzuru ve mutluluğu da kazanmış olacaktır. Bu durumu Kur'ân'ı Kerim'de: "*Allah Teâlâ öyle bir zât-i ve â'lâdır ki sizin hepinizin ameli daha güzel olduğunu size bildirmek ve imtihan muamelesi yapmak için ölümü ve hayatı halk etti ki hayatında işlediği iyi amelinin mükâfatını, kötü amelinin de cezasını görsün.*"²⁵ mealıyla geçmektedir.

*"Anam tapşırıldın ana torpağa,
Bu ölüm, sineme çekdi dağ benim.
Sen benim arhamda benzerdin dağa,
Ele bil arhamdan uçdu dağ benim."*

Ey anne! Sen öldün ve ana toprağa emanet edildin. Bu ölüm, kızgın demir parçasını benim sineme çekerek, ateşiyle beni dağladı. Sen kurtuldun ancak, ölümün çektiği dağla yanıp yakılan benim. Sen benim arkamda bir dağ gibiydin, ölümünle sanki o dağ benim arkamdan göçüp gitti.

İnsan oğlunu dokuz ay karnında barındıran ana gibi toprak da ölen kişiyi, vaktini ve saatini yalnız Allah'ın bilip tayin ettiği kıyamet gününe²⁶ kadar karnında tutacaktır. Bu haliyle toprak ana gibi düşünülmüştür. Bu benzetme edebiyatımızda hayli işlenmiş, hatta "ana toprak" "ana vatan" konularında müstakil şiirler ortaya konulmuştur. Şiirde "ana toprağın" emaneti kabul etmesi, "ölümün" sineye dağ çekmesi ifadeleriyle "toprak ve ölüm" şahıslandırılarak teşhis sanatı yapılmış ayrıca anne, şairin nezdindeki varlığıyla heybetli bir "dağa" benzetilmiştir. Ananın hayatta iken yüklendiği sorumluluk, aile ocağına kazandırdığı güç ve manevî kuvvet onun ölümüyle birlikte kaybolmuş, dolayısıyla da şair bir "boşluğun", tahammül edilmesi zor olan bir "yalnızlığın" içerisine düşmüştür.

*"Gızımın adıdır senin öz adın.
Bu da göz dağıdır mene bugün de.
Son defa sen mene bahıp ağladın,*

başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu Allah'a göre kolaydır." Buyurulmaktadır.

²²) Prof. Dr. İsmail PARLATIR, "**XX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri**", **Türk Dili**, Türk Şiiri Özel Sayısı IV, Sayı, 418-782, Ocak-Şubat 1992,s.23.

²³) **El-Ankebût : 57**

²⁴) **El-Cum'a:8.** (Bak. Mehmet Vehbi, **Ahkâm-ı Kur'aniye**, İstanbul 1971, s.,470

²⁵) **El-Mülk:2.** (Bak. Mehmet Vehbi, **age**, s., 471)

²⁶) **Lokman Sûresi : 34:** "Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru o yağdırır, rahimlerde olanı o bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır."

Suretım mezara getdi gözünde..."

Eski Türk aile yapısı içerisinde olduğu kadar, içtimaî yapımızda da önemli bir yer teşkil eden ad verme geleneğimizde; gök, yer ve atalarla alâkalı adlara, sosyal hayatta kazanılan başarılarından ötürü verilen adlara rastlanıldığı gibi kişinin aile içerisindeki sosyal statüsünün devamını sağlayan adlara da rastlanır.²⁷ Bu inanç ve telakkiler, günümüze kadar farklı şekillere dönüşerek devam etmiştir. Nitekim bu şiirde de şefkat ve fedakârlığın timsali olan annenin adı, henüz ölmeden evvel onun torununa verilmiştir. Şair bu ad ile kısmen de olsa avunduğunu ifade ederken; yüzünün ölüm esnasında kendisine son defa bakan annesinin gözlerinde mezara gittiğini söylüyor. Burada sanki kendisinin de onunla birlikte öldüğünü ifade ediyor.

*"Ömrü başa vurdun altmış yaşında,
Altmışın üstünde durup yaşın da.
Artık senin için dayanan (duran) zaman
Menimçün dolandır...
Gün olur ahşam*

*Vaht keçir, sen menden uzaglaşırsan
Men sene günbegün yahınlaşırım."²⁸*

Bu mısralardan, şairin annesinin altmış yaşında vefat ettiğini, hayatın kahrının onu altmış yaşının üzerindeki insan gibi yıpratıp, yaşlandırdığını anlıyoruz. Annesinin bu halini gözünün önüne getiren şair ona: "Artık senin için duran zaman, benim için dolanmaktadır. İşte yine gün akşam oldu. Zaman geçtikçe benden uzaklaşıyorsun, ben ise her geçen gün sana yaklaşıyorum!" diyor.

İnsan için mukadder olan ölümün nerede ve ne zaman vukua geleceği, ecelin insanı hangi halde yakalayacağı belli değildir. Önceden tayin olunmuş ömür doldu mu onu ne bir saniye ileri ne de bir saniye geri almanın mümkün olmadığı hususu ilahî bir hükümle bildirilmiştir.²⁹ Bunun yanında sevilen bir kişinin ölümü başta yakın çevresini üzüp yasa boğduğu gibi, tanıdık bildik herkesi de üzer. Onun hayatında yaptıklarından, hoşgörüsünden, iyiliklerinden ve sevgisinden bahsedilir. Hatıralarıyla bir müddet yaşatılmaya çalışır. Ancak insan oğluna taşıyamayacağı yük, tahammül gösteremeyeceği acılar da verilmediğinden, bu ve benzer acı ve ızdıraplar da zaman içerisinde hafifler, hatta bir süre sonra unutulmaya yüz tutar. Şair bu gerçeği:

"Vaht keçir, sen menden uzaglaşırsan,"

mısrasıyla çok güzel ifade etmiştir. Bunun yanında her canlı gibi kendisinin de ölümlü olduğunu, her geçen günün kendisini ölüm hakikatine doğru çektiğini, dolayısıyla da ahrete olan inancını:

"Men sene günbegün yahınlaşırım."

²⁷) Rıfat Araz, **Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Atatürk Kül. Mer. Yay. Ank. 1995, s. 104-109

²⁸) **A'râf Sûresi : 34:** "Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geriye atabilirler, ne de bir an ileriye alabilirler., **Münâfikun Sûresi : 11:** "Allah, eceli gelince hiç bir nefsi geri bırakmaz. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

²⁹) **Münâfikun Sûresi : 11:** "Allah, eceli gelince hiç bir nefsi geri bırakmaz. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

ifadesiyle ortaya koyuyor. Bu sırada ayrıca annesine olan "hasretin", ahret âleminde ona kavuşmakla dineceğine dair bir anlayışta serdedilmiştir.

Şiirin ikinci dörtlüğünde geçen, "Güneş gurup etti..." mısraında olduğu gibi bu bölümde de: "Gün olur akşam" mısraında "akşam" kelimesine yüklenen anlam, kişinin ruhunda ölüm duyarlılığını harekete geçiren, ölümü çağrıştıran bir zaman dilimi olmasıdır. Edebiyatımızda bu kelimeye aynı anlamı yükleyen şairlerin başında Ahmet Haşim gelmektedir.

*"Sular sarardı... Yüzün perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta"*

derken, suların sararması, yüzün perde perde solması, kızıl havalara seyredilmesi Haşim' de ölümü çağrıştıran, ona ölümü bir nevi ihtar eden akşam görüntüleridir.³⁰

Azerbaycanlı hocamız, saygı değer insan, Prof. Dr. Bahtiyar Vahabzade, bu şiirde; annesine beslediği derin ve samimî sevgisini, anne-evlât arasındaki saygı, şefkat merhamet ve fedakârlığı, ondan ayrılışından ötürü içine düştüğü "yalnızlık, hasret ve ölüm" duyguları ile birlikte ahiret inancını, uzun ve hayli mücadeleli geçen bir hayat görüşüne dayanarak verirken; Müslüman Türk aile yapısının temelini teşkil eden maddî ve manevî değerleri, son derece başarılı bir anlatım tekniğiyle ortaya koymuştur.

BUGÜN YEDDİN OLDU

Ne tez ellerini üzdün dünyadan,
Balanı tek goyup hara getdin sen?
Nece yoh olurmuş bir anda insan,
Ele bil dünyada heç yoh imişsen.

Güneş gurup etdi...otag garaldı,
Bir anda yoh oldun sen hayal kimi.
İndi düşünürem: senden ne galdı,
Könlümde hatiran gara hal kimi.

Meni boya başa yetirdin, ana,
Bize borçlu bildik her zaman seni,
Sen meni dünyaya getirdin, ana,
Mense yola saldım dünyadan seni.

Sen mene beşikde laylay çalmışsan
Bugün laylay çalım sene men de mi?
Senin şirin şirin laylaylarını

³⁰⁾ Hüseyin TUNCER, *Edebiyat Araştırmaları ve İncelemeleri*, Akademi Kitabevi, İzmir 1999, s.70. ; Rauf MUTLUAY, *Tanzimat'tan Günümüze Kadar Türk Şiiri*, Milliyet Yayınları, 100 Şair 100 Şiir, 1973. S.164.

Men sene gaytarım cenazende mi?

"Yuhun şirin olsun" deyirdin mene,
"Yuhun şirin olsun" deyim mi sene?
Gerek men başına dönem dolanam,
Meni hayat için
Yatıran anam.
Söyle ölümçün
Nece yatırım
Seni men bugün?

Bu nece dünyadır, anlamıram men,
Cilvesi cürbecür, rengi cürbecür
Dünen nefesiyle seni isiden
Bugün buza dönüp, daşa dönüptür.

Bu nece dünyadır
İnsan oğlunun
Hayali göğdedir, özü yerededir,
Sağ iken çiyinde hayatın yükü,
Ölende cesedi çiyinlerdedir...
Bu nece dünyadır, bu nece dünya,
Ölümü hagigat, hayatı rö'ya .

Derdimin gamımın sendin ortağı.
Niye üz dönderdin, bes niye menden?
"Derdin mene gelsin!" deyerdin ahı.
Niye derd caladın derdime bes sen?...

Anam heçkes seni incitmemişdir.
Men seni,
men seni inciden gader.
İndi kime açım derdimi bir bir,
Kim benim derdime yanar sen gader?

Evin her küncünde görünür yerin.
Gözüm ahtarcıdır, ana ay ana,
"Nenem hanı?" deyir körpe Azer'in,
Men ne cevap verim ona, ay ana?
Bilmirem, bilmirem bu ölüm nedir.
Hayat var iken?
Nefesin, ay anam, hele evdedir,
Özün yer altında daşa dönmüsen,
Bugün yeddin oldu...
Anam yeddi gün,
Bizimle beraber ağlar otağlar.
Sene,
yalnız sene,
sene demekçün

Könlümde ne gader benim sözüm var.

"Kimleri çağırar bugün yeddine?"
Halalar, bacılar soruşur menden.
Anamdan soruşar, o bilir deye,
Senin otagına üz tuturam men.

Anam, tapşırıldın ana torpağa,
Bu ölüm, sineme çekdi dağ benim.
Sen benim arhamda benzerdin dağa,
Ele bil arhamdan uçdu dağ benim.

Gızımın adıdır senin öz adın.
Bu da göz dağıdır mene bugün de.
Son defa sen mene bahıp ağladın,
Suretim mezara getdi gözünde...

Ömrü başa vurdun altmış yaşında,
Altmışın üstünde durup yaşın da.
Artıg senin için dayanan zaman
Menimçün dolandır...
Gün olur ahşam
Vaht keçir, sen menden uzaglaşırsan,
Men sene günbegün yahınlaşıram

BAHTİYAR VAHABZADE